

הלכות נחלות פרק י

א. שני אחים שחלקו, ובא להן אח ממדינת הים, וכן שלושה אחין שחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו שלאחד מהן אפלו נטל זה קרקע וזה כספים בטלה מחלקת, וחוזרין וחולקין השאר בשווה.

ב. מי שצוה בשעת מיתתו שיתנו לפלוני דקל או שדה מנכסיו, וחלקו האחין ולא נתנו לו כלום הרי המחלקת בטלה. וכיצד עושין נותנין מה שצוה מורישן, ואחר כך חוזרין וחולקין פתחלה.

ג. האחין שחלקו, שמין מה שעליהן. אבל מה שעל בניהן ובנותיהן, שקנו להן מתפוסת הבית אין שמין; וכן מה שעל נשותיהן, שכבר זכו בהן לעצמן. במה דברים אמורים, בבגדי חל. אבל בבגדי שבת ומועד, שמין מה שעליהן.

ד. מי שהניח יתומים, מקצתן גדולים ומקצתן קטנים, ורצו לחלק בנכסי אביהן, כדי שיטלו הגדולים חלקן מעמידין בית דין אפטרופוס לקטנים, ובורר להן החלק היפה. ואם הגדילו אינן יכולין למחות, שהרי על פי בית דין חלקו להם. ואם טעו בית דין בשומה, ופחתו שתות יכולין למחות, וחוזרין וחולקין חלקה אחרת אחר שהגדילו.

ה. מי שמת והניח יורשין גדולים וקטנים צריך למנות אפטרופוס שיהיה מתעסק בחלק הקטן, עד שיגדיל. ואם לא מנה חיבין בית דין להעמיד להן אפטרופוס, עד שיגדילו: שביט דין הוא אביהן שליתומים.

ו. צוה המוריש ואמר, ינתן חלק הקטן לקטן, ומה שירצה יעשה בו הרשות בידו. וכן אם מנה המוריש אפטרופוס על הקטנים, קטן או אשה או עבד הרשות בידו.

ז. אבל אין בית דין ממנין אפטרופוס לא אשה, ולא עבד, ולא קטן; ולא עם הארץ, שהוא בחזקת חשוד על עברות. אלא בודקין על אדם נאמן, ואיש חיל, ויודע להפך בזכות היתומים, וטוען טענותם, ויש לו כוח בעסקי העולם, כדי לשמר נכסיהן ולהרויח שבחן; ומעמידין אותו על הקטנים, בין שהיה רחוק בין שהיה קרוב לקטן, אלא שאם היה קרוב, לא ירד לקרקעות.

ח. בית דין שהעמידו אפטרופוס, ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יתר מדבר שהוא אמוד בו יש להן לחוש לו, שמא מנכסי יתומים הוא אוכל; ומסלקין אותו, ומעמידין אחר.

ט. אבל אם מנהו אבי יתומים אין מסלקין אותו, שמא מציאה מצא: אלא אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי יתומים, מסלקין אותו. וכבר הסכימו הגאונים שמשביעין אותו, הואיל ומפסיד.

י. והוא הדין לאפטרופוס שמנהו אבי יתומים, והיתה שמועתו טובה, והיה ישר ורודף מצוות, וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרך החשד, או שפרץ בנדרים, ובאבק גזל בית דין חיבים לסלק אותו ולהשביעו, ולמנות להן אפטרופוס פשר. וכל הדברים האלו, כפי מה שיראה לדין, שכל בית דין ובית דין, הוא אביהן שליתומים.

יא. קִטָּן שֶׁהִגְדִּיל, אֶפְלוּ הָיָה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה יוֹתֵר מִדֵּי וּמִפְסִיד
וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רָעָה אֵין בֵּית דִּין מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מִמוֹנּוּ, וְאֵין מַעֲמִידִין
לוֹ אֶפְטָרוֹפּוֹס, אֲלֹא אִם כֵּן צָוָה אָבִיו אוֹ מוֹרִישׁוֹ, שְׁלֹא יִתְּנוּ לוֹ
אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה כָּשֶׁר וּמַצְלִיחַ, אוֹ שְׁלֹא יִתְּנוּ לוֹ, עַד זְמַן פְּלוֹנִי.
וְהַשּׁוֹטָה וְהַחֲרֹשׁ הֵרִי הֵן כְּקִטָּנִים, וּמַעֲמִידִין לָהֶן אֶפְטָרוֹפּוֹס.